

نوشته: عبدالاحمد (فیض)

حق ویتو در شورای امنیت یا نقض حق تساوی دول و اصول عدم مداخله و تجاوز!

سازمان جهانی ملل متحد، طوریکه در منشور آن درج است به هدف جلوگیری از وقوع مجدد تصادمات تسلیحاتی در مقیاس بین المللی، عدم دخالت در امور داخلی دول... مستقل، احترام به حق حاکمیت و استقلال دیگران، همزیستی مسالمت آمیز، حل صلح آمیز منازعات و مناقشات منطقی و جهانی و بتاسی از تجارب تلخ ناشی از وقوع جنگ ویرانگر دوم جهانی (۱۹۳۹ الی ۱۹۴۵) در اکتوبر سال (۱۹۴۵) به اشتراک (۵۱) کشور تشکیل یافته و اکنون (۱۹۳) کشور از جمله افغانستان از سال (۱۹۴۶) عضویت این سازمان جهانی را دارا اند.

بایست اذعان داشت که تاسیس این سازمان جهانشمول بمثابة یک ضرورت اجتناب ناپذیر دوران معاصر در چنان جو حاکم سیاسی در جهان بوقوع پیوست که بشریت هنوز هم در انحصار ویرانی های ناشی از جنگ قرار داشت.

کشورهای فاتح در جنگ چون اتحادشوروی، ایالات متحده، بریتانیا، فرانسه و چین، کشورهای هستند که برای نخستین بار مفکوره ایجاد چنین نهاد بین المللی را به ارزوی جلوگیری از وقوع مجدد تصادمات تسلیحاتی و تضمین آینده صلح آمیز برای بشریت ارایه داشتند. سازمان ملل متحد که با ساختار کنونی اش بهتاید اعضای مؤسس آن رسید، متشکل از ارگانهای ذیل اند:

(۱) General-Assembly (اسامبله عمومی یا مجمع عمومی)

(۲) Security-Council (شورای امنیت)

(۳) Economic-Social-Council (شورای اقتصادی و اجتماعی)

(۴) شورای قیومیت.

(۵) محکمه بین المللی.

(۶) Secretariat (سکرتریت)

هكذا سازمان بعد از ایجاد، در راستای تحقق اهدافش، بتاسیس سازمانها، نهادها و کمیته های فرعی متعدد مبادرت ورزیده که میتوان از سازمان های چون، سازمان انرژی اتمی، سازمان صحتی جهان، سازمان یونسکو، یونسف، سازمان تلی کمونیکیشن، سازمان خوراکه و سازمان محیط زیست و غیره نامبرد. که درینجا موضوع طرف بحث ما را شورای امنیت آن سازمان احتوا میکند.

(Security-Council شورای امنیت)

شورای امنیت یکی از ارگانهای مهم ملل متحد به شمار رفته که پنج کشور: ایالات متحده، اتحاد شوروی سابق یا فدراسیون روسیه، بریتانیا، فرانسه، و جمهوری خلق چین اعضای دایم وده کشور

دیگر اعضای غیر دایم شورای امنیت را تشکیل می‌دهند که از میان کشور های عضو بمدت دو سال از طرف مجمع عمومی سازمان ملل متحد انتخاب می‌گردند.

در شورای امنیت مهمترین و اساسی ترین مسایل در روابط بین المللی مورد بحث قرار گرفته و تصمیم اتخاذ شده در آن از نظر حقوقی و مبتنی بر احکام مندرج در منشور ، به هدف اعاده صلح و تقبیح تجاوز که در نتیجه جنگ و تجاوز متاثر گردیده است ، الزامی پنداشته میشود. تصمیم شورا که از ورای صدور قطعنامه ها وارد صحنه می‌گردد عبارتند از:

الف : توصیه به دولت متجاوز .

ب : فشارهای دیپلماتیک .

(SANCTIONS : اعمال تعزیرات اقتصادی و یا سنکشیون ها)

ث : توسل بزور و یا استعمال قوه در ترکیب نیروی چند ملیتی تحت اداره سازمان .

صلاحیت شورای امنیت با صدور تصمیم مبنی بر استعمال زور علیه دولت و یا دول متجاوز به عنوان آخرین افزار ، درست زمانی عملی پنداشته میشود که مورد تایید تمامی اعضای دایمی شورا قرار گیرد، در غیر آن صدور هر نوع قطعنامه که با رای منفی و یا ویتو مواجه گردد، قطع نظر از ابعاد تجاوز و خطرات ناشی از آن ، الزامیت خویشرا از دست داده ، غیر عملی پنداشته میشود. که این موضوع را میتوان ضمن دو عنوان جداگانه به بررسی گرفت .

الف : علل و فکتورهای اساسی اعطای این حق .

ب : پیامدهای حقوقی ، سیاسی و دیپلماتیک ناشی از آن .

اف : علل و فکتورهای اساسی اعطای این حق :

- انچنانیکه در مقدمه تذکار بعمل آمد پنج کشور دارنده حق ویتو در ارگان شورای امنیت ، کشور های هستند که نقش و سهم برآزنده را در بزرگترین رویاروی جهانی در مقابله با فاشیسم ، بمثابة عامل اصلی جنگ دوم جهانی ایفا داشتند. سربازان شجاع اتحادشوروی ، ایالات متحده ، بریتانیا ، و فرانسه قربانی های عظیمی را متحمل شده چنانچه صرفاً ارتش سرخ و مردم شوروی از مجموع بیش از پنجاه میلیون قربانیان این جنگ ، بست میلیون انرا بخود اختصاص داد.

- مساعی همه جانبه کشور های فوق الذکر در امر اراییه مفکوره ایجاد این سازمان جهانی واقدامات عملی شان در تاسیس سازمان.

- این پنج کشور عضو دایم شورای امنیت ، از بدوی تاسیس سازمان تا کنون بخش بزرگ از مخارج بودجوی سازمان را تدارک و در اختیار قرار میدهند که درین میان ایالات متحده در جایگاه خاص قرار دارد. ازینرو است که این پنج کشور به کسب عضویت دایمی شورای امنیت و حق ویتو نایل آمده وازان در راستای منافع ملی شان در روابط بین المللی استفاده مینمایند .

ب : پیامدهای حقوقی ، سیاسی و دیپلماتیک ناشی از آن .

(در یکی از ارگانهای معتبر سازمان ملل متحد برای دارندگان انحصاری این Veto داشتن حق ویتو)

حق بدون تردید از سالهاست که در محراق توجه و نگرانی محافل سیاسی، حقوقی و فرهنگی در جهان قرار داشته است. زیرا کاربرد پراکماتیک این حق تصامیم مهم جهانی را در زمینه جلوگیری از تصادمات تسلیحاتی، حل صلح امیز منازعات منطوقی و بین المللی، تقبیح عملکرد های که در حقوق بین المللی تجاوز تعریف میگردد به بطلان سوق داده و انرا عاری از اثرات الزامی ویا اجرائیوی میسازد، بعبارت دیگر تصامیم جمعی مبنی بر تقبیح تجاوز و یا مداخله به امور داخلی دولت ویا دول دیگر، بوسیله دارنده حق ویتو را که که اهداف منشور و اصول عدم مداخله و احترام به حق حاکمیت دیگران در حقوق بین المللی را شدیداً نقض کرده است زیر پا میگذارند. که به اختصار بذکر مثال های تاریخی چنین رویکرد ها در زمینه می پردازم. ایالات متحده از بدوی تاسیس سازمان تاکنون هشتادوسه بار از حق ویتو در قضایای مهم جهانی استفاده کرده که از جمله چهلودو مورد ان صرفاً در حمایت از اسراییل و صیهونیزم بوده است که بنوبه خویش مثال برجسته از استفاده نا مشروع و غیر عادلانه از حق ویتو در حمایت از تجاوزات و مداخلات اشکار در مناسبات بین المللی محسوب میگردد. ایالات متحده قطعنامه شورای امنیت مبنی بر تقبیح تجاوز و حملات هوای و تو پخانه اسراییل بر نوار غزه را که در ۲۷) دسامبر ۲۰۰۸ بوقوع پیوست و منجر به کشته شدن ۱۰۰ ها نفر و مجروحیت بیش از ۷۰۰ تن گردید، در حمایت از اسراییل ویتو کرد و این حملات وحشیانه بالای اهداف غیر نظامی که الی تاریخ ۲۱ جنوری ۲۰۰۹ ادامه یافت که به کشته شدن ۳۰۰ تن و مجروحیت هزاران تن دیگر منتج گردید.

اتحاد شوروی در دوران جنگ سرد اضافه از ۶۷ بار در مسایل مهم جهانی، فیصله های شورا را ویتو و انرا غیر الزامی ساخته است که بشترین ان ویتو فیصله های شورای امنیت در مورد تقبیح حضور نیروهای خارجی در افغانستان در دهه هشتاد بوده و مثالهای متعدد دیگر ازین دست که بدلیل طوالت موضوع از ذکر انها معذور هستیم. قابل تذکر میدانم که بعد از فروپاشی اتحاد شوروی ۱۹۹۱ و ختم جنگ سرد و با کاهش قسمی رویاروی های بین المللی میزان استفاده عملی ازین حق نیز کاهش یافته است، چنانچه ایالات متحده تا کنون ۱۴ بار و فدراسیون روسیه ۱۰ بار از حق ویتو خویش در روابط بین المللی استفادف کرده اند، که آخرین مورد استفاده از ان ویتو قطعنامه شورای امنیت در زمینه عقب کشیدن بیش از ۴۰ هزار نیروهای نظامی روسی از سرحدات شرقی اوکراین و مداخله روسیه به امور اوکراین بوده است. سایر کشور های دارنده حق ویتو چین، بریتانیا، و فرانسه صرفاً بطور معدودی ازین حق استفاده کرده اند. فلهدا مثال های تاریخی فوق و پیامد های خطرناک ناشی از استعمال حق ویتو در مناسبات بین المللی بوضوح مبیین این حقیقت است که دارندگان حق ویتو از ان بمثابه افزار در جهت تحقق اهداف ستراتژیک سیاست خارجی شان استفاده کرده اند و بس.

لذا به منظور نیل به اهداف انسانی و صلح جویانه ملل متحد و بویژه شورای امنیت ان سازمان جهانی و بخاطر ایجاد فضای مطمین از خطر وقوع یک جنگ ویرانگر دیگر که انهم جنگ هستوی خواهد بود. سر انجام اراده جمعی در ملل متحد باعث خواهند گردید تا حق ویتو از دارندگان انحصاری ان ضمن یک اجلاس فوق العاده در مجمع عمومی سلب و این داعیه موجب خواهند گردید تا اعتبار و حثیت جهانی این سازمان در عرصه روابط جهانی بیش از پیش ارتقا یابد.